

Datum 2020-04-14
Dokumenttyp Yttrande
Diarienummer 2023/0029
Ert diarienummer Ju2022/03613
Handläggare Maria Melin

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkande Vägar till ett tryggare samhälle, SOU 2022:67

Myndigheten för delaktighet arbetar för ett samhälle där alla kan vara delaktiga, oavsett funktionsförmåga. Myndigheten för delaktighet lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

Myndigheten för delaktighet (MFD) välkomnar utredningens bedömningar och förslag då MFD bedömer att dessa i sin helhet kan bidra till en viktig förflyttning vad gäller våld i ungas relationer och barn och ungas involvering i gängkriminalitet. Bedömningarna och förslagen ligger i linje med de utvecklingsområden som MFD identifierat inom ett regeringsuppdrag under 2022 om våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning.¹ De områden som utredningen lyfter fram liksom de föreslagna åtgärderna torde ha möjlighet att göra verklig skillnad på sikt.

MFD lämnar också antal kommentarer kring vikten av ett helhetsperspektiv på funktionsnedsättning i frågor som gäller våld och kriminalitet, om kunskapsläget vad gäller barn och unga med funktionsnedsättning och våld i nära relation/gängkriminalitet samt kring arbetet med att förebygga och upptäcka våld bland barn och unga med funktionsnedsättning.

Myndighetens synpunkter

Allmänna synpunkter

MFD välkomnar utredningens bedömningar och förslag då MFD bedömer att dessa i sin helhet kan bidra till en viktig förflyttning vad gäller våld i ungas relationer och barn och ungas involvering i gängkriminalitet. Bedömningarna och förslagen ligger i linje med de utvecklingsområden som MFD identifierat inom ett regeringsuppdrag under 2022 om våldsutsatthet bland personer med

¹ Myndigheten för delaktighet (2023) Att förebygga och bekämpa våld mot personer med funktionsnedsättning – Samhällets kunskap, insatser och åtgärder.

funktionsnedsättning. De områden som utredningen lyfter fram liksom de föreslagna åtgärderna torde ha möjlighet att göra verklig skillnad på sikt.

Helhetsperspektiv på funktionsnedsättning, våld och kriminalitet

MFD vill understryka att frågan om våld i nära relation och/eller gängkriminalitet och funktionsnedsättning aldrig får begränsas till att enbart handla om barnets eller den unges funktionsnedsättning. Ett barns eller en ungs situation påverkas av många olika faktorer och dessa faktorer kan i sin tur påverkas av funktionsnedsättningen. Det kan till exempel handla om socioekonomiska faktorer. Studier visar att föräldrar till barn med funktionsnedsättning har en svagare anknytning till arbetsmarknaden, arbetar deltid i högre utsträckning samt har sämre ekonomiska marginaler jämfört med föräldrar till barn utan funktionsnedsättning.²

Föräldraskapsstöd

En annan faktor att ta hänsyn till är de behov av ett fungerande föräldraskapsstöd som föräldrar till barn med funktionsnedsättning ofta har. Socialstyrelsen har tidigare visat att ett föräldraskap där ett eller flera barn har en eller flera funktionsnedsättningar, är förenat med svårigheter som andra föräldrar inte upplever. Tidigare rapporter från MFD och från Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) visar att många föräldrar till barn med funktionsnedsättning inte får de stöd de anser sig ha behov av.³ För att tidigt stävja till exempel normbrytande beteende hos en barn och unga med funktionsnedsättning, kan det ofta krävas insatser både till barnen, deras föräldrar och ibland till familjerna som helhet. Det finns ofta också behov av att identifiera och hantera omständigheter i omgivningen som orsakar problem och skapar stress för barn och föräldrar.

MFD vill här även lyfta en många gånger förbisedd målgrupp, föräldrar med egen funktionsnedsättning, framför allt föräldrar med kognitiva nedsättningar. Tidigare studier av MFoF visar att dessa föräldrar ibland erbjuds insatser som inte är anpassade utifrån föräldrarnas kognitiva förmågor. Ibland har föräldraskapsstödjande behandlingsinsatser riktade till föräldrar med kognitiva svårigheter avslutats på grund av att det inte sker någon utveckling i

² Socialstyrelsen (2017) Att möta föräldrar till barn med funktionsnedsättning – Kunskapsstöd till barnhälsovården.

³ Myndigheten för delaktighet (2017) Föräldraskap och funktionsnedsättning – Självupplevda hinder för delaktighet och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2022) Handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd.

individens föräldraförmåga. Detta samtidigt som forskning visar att många föräldrar kan klara de krav som ett föräldraskap ställer om de får rätt typ av stöd under tillräckligt lång tid. En förälder med kognitiva svårigheter kan behöva habiliterande och kompensatoriska insatser, ibland utöver ett generellt föräldrastödsprogram. De habiliterande insatserna syftar då i stället till att understödja för den brist på förmåga som de kognitiva nedsättningarna medför och kan behövas genom hela barnets uppväxt.⁴

MFD bedömer att stöd till familjer med olika typer av svårigheter, till exempel där barn eller föräldrar har en funktionsnedsättning, är ett viktigt forskningsområde som behöver utvecklas och stärkas. För ett framgångsrikt arbete kommer det kommer mest troligt att kräva innovation, nya former av stöd samt att nya aktörer involveras.

Utbildning

Skolan är ett område som har stor inverkan på barn och unga med funktionsnedsättnings möjligheter till utveckling. Många barn och unga med funktionsnedsättning upplever idag hinder och svårigheter relaterat till sin skolgång och målgruppen är överrepresenterade vad gäller skolmisslyckanden, skolavhopp i förtid samt i gruppen av så kallade ”hemmasittare”. MFD vill understryka att det idag i mångt och mycket saknas statistik för att kunna följa upp dessa barn och unga. Detta gäller både för att följa deras utveckling samt för att kunna avgöra om de insatser och åtgärder som ges verkligen har effekt.

MFD vill understryka att om inte dessa förutsättningar – ett fungerande föräldraskapsstöd, tidiga insatser i skolan för att barn och unga med funktionsnedsättning för en jämlik skolgång, med fler – finns på plats, kommer de punktinsatser som görs med anledning av en funktionsnedsättning, till exempel stöd och behandling från barn och ungdomspsykiatri (BUP), inte att få avsedda effekter. För att åtgärda och förebygga våldsutsatthet, våldsutövande, normbrytande beteende och i förlängningen kriminalitet bland barn och unga med funktionsnedsättning, krävs ett helhetsperspektiv som omfattar hela barnets livssituation.

⁴ Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2022) Handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd.

Kunskapsluckor

Utredningen konstaterar sammantaget att det samlade kunskapsläget har brister vad gäller våld i ungas relationer och gängkriminalitet kopplat till funktionsnedsättning. MFD instämmer i denna bild och bedömer att det är mycket viktigt med en fortsatt kunskaps- och metodutveckling inom området. I ett regeringsuppdrag om våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning som MFD innehaft under 2022 har myndigheten identifierat flera specifika kunskapsluckor.⁵ I detta yttrande vill MFD vill särskilt lyfta fram:

- Ofullständig kunskap om förekomsten av våld i nära relation och andra brott bland barn och unga med funktionsnedsättning. Detta beror främst på att brottsofferundersökningar såsom Skolundersökningen om brott (SUB) inte kan redovisas på funktionsnedsättning samt på att återkommande elevundersökningar som innehåller frågor om olika aspekter av våld och trygghet inte används i grundsärskolan, gymnasiesärskolan eller i specialskolan.⁶
- Behov av mer forskning vad gäller riskfaktorer för att utöva eller utsättas för relationsvåld. Sådan forskning behöver omfatta hur olika riskfaktorer samspelar och vid vilken ålder olika faktorer har störst betydelse, liksom behov av kunskap om partnervåld i särskilt sårbara eller utsatta grupper av barn och unga, såsom barn och unga med funktionsnedsättning.
- Behov av mer kunskap, fler arbetssätt samt åtgärder/insatser vad gäller det våldsförebyggande arbetet med ett särskilt fokus på funktionsnedsättning och arbetet med normbrytande beteenden hos barn och unga med funktionsnedsättning. MFD bedömer att det både handlar om reell kunskapsbrist (brist på forskning och beprövade metoder/insatser) och ett spridnings/implementeringsproblem där den kunskap som finns inte når ut till kommunerna/socialtjänsten.

⁵⁵ Myndigheten för delaktighet (2023) Att förebygga och bekämpa våld mot personer med funktionsnedsättning – Samhällets kunskap, insatser och åtgärder.

⁶ MFD (2023) Att förebygga och bekämpa våld mot personer med funktionsnedsättning - Samhällets kunskap, åtgärder och insatser.

Definition av nära relation

Utredningen lyfter fram att gruppen barn och unga med funktionsnedsättning ofta kan ha det extra svårt, eftersom de ofta är beroende av den person som är både partner och förövare. MFD vill särskilt peka på att den idag rådande definitionen av nära relation inte alltid omfattar de personer som ett barn eller en ung person med funktionsnedsättning kan vara beroende av. Det handlar om relationer som bryter mot normen av vad en nära relation kan vara. En nära relation kan uppstå till exempel med en personlig assistent, en stödperson i en insats enligt lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) eller socialtjänstlagen (2001:453) eller en medboende i ett särskilt boende enligt LSS. Att denna typ av relationer inte omfattas av begreppet nära relation kan i värsta fall leda till att en del av det våld som sker mot barn och unga inte uppmärksammas.

Att förebygga våld och brott

Hälso- och sjukvården

MFD vill understryka den viktiga roll som hälso- och sjukvården har både i det våldsförebyggande och det brottsförebyggande arbetet. Detta mot bakgrund av att psykisk ohälsa och neuropsykiatriska och intellektuella funktionsnedsättningar är riskfaktorer för en ogynnsam utveckling hos barn. Socialstyrelsen har även tidigare konstaterat att både neuropsykiatriska och intellektuell funktionsnedsättning kan vara försvårande omständigheter vid behandling för att upphöra med våldsutövande bland vuxna.⁷ Det är MFD:s erfarenhet att det idag saknas samlad kunskap om vilka insatser och behandlingar som finns riktade till barn och unga med funktionsnedsättning som är utsatta för våld och som utsätter andra för våld.

MFD:s erfarenhet stämmer också överens med utredningens om att komplexa ärenden, såsom ärenden som omfattar en funktionsnedsättning, ibland avvisas från BUP med hänvisning till att detta kräver annan kompetens och åtgärder. Det är MFD:s erfarenhet att detta kan riskera att leda till att barn och unga med funktionsnedsättning blir utan de insatser eller den behandling de är i behov av.

⁷ Socialstyrelsen (2020a) Behandlingsmetoder för personer som utövar våld i nära relationer.

Att upptäcka våld

Socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens roll i att upptäcka våld

Utredningen lyfter tydligt fram socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens viktiga roll i att ställa frågor om och upptäcka utsatthet för våld. MFD vill här understryka att forskning visar att tecken på våld och vad som utgör en indikation på våld både kan vara svårare att förstå och lättare att misstolka för barn och unga med vissa funktionsnedsättningar. I regeringsuppdrag om våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning från 2022, visade en kvalitativ forskningsstudie att yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård upplever att det är svårare att ställa frågor om våld till personer med funktionsnedsättning, att dessa samtal kräver mer tid samt att frågeformulär/frågemetoder för målgruppen i mångt och mycket saknas.⁸

Synpunkter på förslagen

Ett kunskapsspridande uppdrag

MFD ser positivt på utredningens förslag om att en lämplig myndighet ska få i uppdrag att sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer i syfte att uppmärksamma fler på det våld som sker i barns och ungas nära relationer. Mot bakgrund av ovanstående allmänna kommentarer om kunskapsläget för gruppen barn och unga med funktionsnedsättning vill MFD understryka vikten av att en kommande kunskapshöjande tar höjd för identifierade brister vad gäller definitionen av nära relation och kunskap om barn och unga med funktionsnedsättning. En kunskapshöjande insats är ett viktigt verktyg för att öka professionens möjlighet att upptäcka och åtgärda både våldsutsatthet och våldsutövande. En sådan insats måste innehålla ett särskilt fokus på kunskapshöjande åtgärder vad gäller särskilt utsatta grupper, såsom barn och unga med funktionsnedsättning.

Ett kartläggande uppdrag

MFD ser positivt på utredningens förslag om att Socialstyrelsen bör kartlägga vilka insatser kommuner erbjuder de som utsätts för och utövar våld i barns och ungas nära relationer samt att ta fram ett kunskapsunderlag för

⁸ Myndigheten för delaktighet (2023) Att förebygga och bekämpa våld mot personer med funktionsnedsättning, Källström, Å., Amlakie, H., Yildirim, Z., Adaszak, S., Klint, F., Farias Vera, L., Gustafsson, J., & Holmefur, M. (2022) Att identifiera och arbeta med utsatthet för våld bland personer med funktionsnedsättning – Lärdomar från kommuner och regioner, Örebro universitet och Starke, M., Larsson, A., & Punzi, E. (2022) Våldsutsatthet för personer med intellektuella funktionsnedsättningar, Göteborgs universitet.

berörda yrkesverksamma i kommuner och regioner. Det är centralt att även detta uppdrag tar höjd för de brister i kunskapsläget som finns vad gäller insatser till barn och unga med funktionsnedsättning. MFD vill i sammanhanget också påminna om det förslag som finns i utredningen En uppväxt fri från våld (SOU 2022:70) om uppdrag till samma myndighet om att kartlägga tillgången till och behovet av anpassade metoder och kunskapsstöd som riktar sig till de yrkesgrupper och verksamheter inom socialtjänst och hälso- och sjukvård som särskilt kan och bör verka för att förebygga och förhindra det våld som utövas av barn.⁹ Dessa uppdrag bör samordnas.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande) och processamordnare Maria Melin (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt underskriven]

Malin Ekman Aldén

⁹ En uppväxt fri från våld (SOU 2022:70).

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med elektroniska underskrifter:

NAMN:	Malin Ekman Aldén
TITEL, ORGANISATION:	Generaldirektör, Myndigheten för delaktighet
DATUM & TID:	2023-04-20 13:23:33 +02:00
IDENTIFIKATIONSTYP:	E-post (malin.ekman-alden@mfd.se)
IDENTIFIKATIONS-ID:	af14e5348a3b4e88930ac58c3bc989de

Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2023-04-20 13:23:38 +02:00
Ref: 73068SE
www.comfact.se

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)